

فهرست

قانون آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی مصوب ۱۳۹۳..... ۶

بخش هشتم: آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح.....	۶
فصل اول: کلیات.....	۶
فصل دوم: تشکیلات دادسرا و دادگاه‌های نظامی.....	۱۴
فصل سوم: صلاحیت.....	۳۲
فصل چهارم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی.....	۴۰
مبحث دوم: کارشناسی.....	۵۵
مبحث سوم: احضار.....	۵۶
مبحث چهارم: قرار بازداشت موقت.....	۶۱
مبحث پنجم: مرور زمان.....	۶۵
فصل پنجم: وکالت در دادسرا و دادگاه نظامی.....	۷۲
فصل ششم: ترتیب رسیدگی، صدور و ابلاغ رأی.....	۷۴
فصل هفتم: تجدیدنظر و اعاده دادرسی.....	۸۰
فصل هشتم: اجرای احکام.....	۸۷
فصل نهم: زندان‌ها و بازداشتگاه‌های نظامی.....	۹۳
بخش نهم: دادرسی الکترونیکی.....	۹۸
بخش دهم: آیین دادرسی جرایم رایانه‌ای.....	۱۱۲
بخش یازدهم: آیین دادرسی جرایم اشخاص حقوقی.....	۱۳۶
بخش دوازدهم: سایر مقررات.....	۱۴۵

قانون آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی مصوب ۱۳۹۳

بخش هشتم: آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح

فصل اول: کلیات

ماده ۵۷۱- سازمان قضایی نیروهای مسلح که در این قانون به اختصار سازمان قضایی نامیده می‌شود، شامل دادسرا و دادگاه‌های نظامی به شرح مواد آتی است.

نکته ۱: در کلیه کشورهای جهان، نیروهای مسلح، تابع نظامات خاصی هستند که مانند آن را در هیچ ارگان دیگری نمی‌توان یافت. هدف از وضع مقررات خاص برای مجموعه نیروهای مسلح، فراهم ساختن امکان انجام صحیح وظایف آن‌ها در حفاظت و حراست از تمامیت ارضی و استقلال کشور از یک طرف و حفظ نظم و امنیت عمومی داخل کشور از سوی دیگر است. بدیهی است که به دلیل وجود این هدف، نقض مقررات نیروهای مسلح از سوی کارکنان آن یا سایر افراد، واکنش‌ها و مجازات‌های سخت و شدیدی را در پی خواهد داشت. لذا در کلیه کشورهای جهان، دادگاه‌های اختصاصی برای رسیدگی به جرایم اعضای نیروهای مسلح، اختصاص داده می‌شود و قانونگذار ما نیز از همین رویه پیروی نموده است.

نکته ۲: در کشور ایران از دیرباز و با تصویب متمم قانون اساسی مشروطیت، دادگاه‌های نظامی تشکیل شده‌اند. به موجب اصل ۸۷ این قانون: محاکم نظامی، موافق قوانین مخصوصه، در تمام مملکت تاسیس خواهد شد. پس از قانون اساسی مشروطیت، قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸، به بیان سازمان و صلاحیت دادگاه‌های نظامی پرداخت.

پس از انقلاب اسلامی، صلاحیت دادگاه‌های نظامی صرفاً به جرایم خاص نظامی محدود شد و قانون دادرسی نیروهای مسلح در سال ۱۳۶۴ در این خصوص، تصویب شد.

نکته ۳: لازم به ذکر است که به موجب ماده ۲۲ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲، به منظور کشف جرم، تعقیب متهم، انجام تحقیقات، حفظ حقوق عمومی و اقامه دعوی لازم در این مورد، اجرای احکام کیفری، انجام امور حسبی و سایر وظایف قانونی، در معیت دادگاه‌های نظامی استان، دادسرای نظامی تشکیل می‌شود.

سؤال ۱- دادسرای نظامی در کدام حوزه قضایی تشکیل می‌شود؟

- (الف) حوزه قضایی شهرستان
(ب) حوزه قضایی استان در معیت دادگاه‌های نظامی
(ج) حوزه قضایی بخش
(د) هر سه مورد

ماده ۵۷۲- رئیس سازمان قضایی از بین قضایی که حداقل پانزده سال سابقه خدمت قضایی داشته باشند، توسط رئیس قوه قضاییه منصوب می‌شود.

نکته ۱: قبل از انقلاب اسلامی، دادگاه‌های نظامی وابسته به ستاد مشترک ارتش و تحت ریاست شاه بودند و با توجه به اینکه صلاحیت آن‌ها به تدریج به جرایم غیر نظامی و غیر نظامیان تسری یافته بود، بعد از انقلاب اسلامی، دادگاه‌های نظامی به قوه قضاییه الحاق گردید.

اصل ۱۷۲ قانون اساسی موید این امر است که مقرر داشته:....دادستانی و دادگاه‌های نظامی بخشی از قوه قضاییه کشور و مشمول اصول مربوط به این قوه می‌باشند.

نکته ۲: لازم به ذکر است که در سال ۱۳۶۰، قانون الحاق سازمان قضایی ارتش به دادگستری جمهوری اسلامی ایران تصویب شد و در آن اعلام گردید که کلیه دادرها و دادگاه‌های نظامی مستقر در سراسر کشور، از ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران جدا و به وزارت دادگستری ملحق می‌گردد.

نکته ۳: بر اساس اصل ۱۷۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مقرر شد که به جرایم نیروهای مسلح که در ارتباط با وظایف خاص نظامی و انتظامی ارتکاب می‌یابند، محاکم نظامی رسیدگی کنند. لکن به علت مشکلات اجرایی محاکم نظامی مذکور تا سال ۶۴ تشکیل نشد تا اینکه در اجرای اصل فوق در مورخه ۶۴/۴/۲۲، قانون دادرسی نیروهای مسلح در ۱۲ ماده و ۸ تبصره به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و پس از تأیید توسط شورای نگهبان و تهیه مقدمات اجرای آن از ابتدای سال ۶۵، سازمان قضایی نیروهای مسلح از ادغام سازمان قضایی ارتش، دادرها و دادگاه انقلاب ارتش و دادرها و دادگاه انقلاب و عمومی پاسداران به وجود آمده و از آن تاریخ به بعد، این سازمان، یگانه مرجعی است که به جرایم خاص نظامی و انتظامی اعضای ارتش، سپاه و بسیج، کمیته‌های انقلاب اسلامی ژاندارمری، شهربانی و پلیس قضایی و هر نیروی مسلح قانونی دیگر رسیدگی می‌کند.

نکته ۴: سازمان قضایی نیروهای مسلح، بخشی از قوه قضاییه کشور و تنها مرجع قضایی اختصاصی پیش بینی شده در قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران می‌باشد که از دادرها و دادگاه‌های نظامی تشکیل شده است.

نکته ۵: ریاست سازمان قضایی نیروهای مسلح با حکم ریاست قوه قضاییه منصوب می‌شود و در قبال وی مسؤول است.

نکته ۶: اهم وظایف و اختیارات رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح به شرح زیر است:

- پیشنهاد عزل و نصب و تغییر محل مأموریت قضات دادگاه‌ها و دادرهای نظامی به ریاست قوه قضاییه
- رسیدگی و صدور حکم در خصوص پرونده‌های مطروحه در شعبه یک دادگاه نظامی یک تهران
- نظارت و بازرسی بر امور دادگاه‌ها و دادرهای نظامی سراسر کشور
- ارجاع پرونده‌های واصله از دادرهای نظامی تهران به منتخب دادگاه‌های تهران

- اعزام مشاور به دادگاه‌های نظامی ۱ و ۲ سراسر کشور در صورت درخواست رئیس یا عضو عالی علی‌البدل
 - احاله پرونده‌های موجود در دادگاه‌ها و دادرسی نظامی در موارد حفظ نظم و امنیت و رعایت مصلحت نیروهای مسلح
 - ارجاع پرونده‌های موجود در دادگاه‌های نظامی دو به دادگاه‌های نظامی یک در نقاطی که دادگاه نظامی ۲ تشکیل نشده و یا تشکیل شده ولی فاقد قاضی است و یا پرونده‌ها متراکم است.
 - پیشنهاد ایجاد و تهیه تشکیلات اداری و قضایی در سازمان قضایی
 - درخواست نیروی انسانی از فرماندهان نیروهای نظامی و انتظامی به جهت تأمین کادر قضایی و اداری سازمان
- نکته ۷:** همان‌طور که از ماده پیداست، ضرورتی ندارد که رئیس سازمان حتماً از قاضیان نظامی باشد ولی به نظر می‌رسد با توجه به اهداف حاکم بر این سازمان، رئیس قوه قضاییه او را از میان قضات دادگاه‌های نظامی که حداقل ۱۵ سال سابقه کار قضایی داشته باشند انتخاب می‌کند.
- سؤال ۱- انتصاب رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح بر عهده کدام یک از اشخاص زیر است؟**
- الف) رهبر (ب) رئیس قوه قضائیه
ج) فرماندهان بلندپایه ارتش و سپاه (د) رئیس سازمان نیروهای مسلح

پاسخنامه سؤال ۱: گزینه ب صحیح است. مستند به ماده ۵۷۲ ق.آ.د.ک (قانون آیین دادرسی نیروهای مسلح و آیین دادرسی الکترونیکی)

ماده ۵۷۳- رئیس سازمان قضایی علاوه بر ریاست اداری و نظارت بر کلیه سازمان‌های قضایی استان‌ها، ریاست شعبه اول دادگاه تجدیدنظر نظامی استان تهران را نیز برعهده دارد و می‌تواند یک نفر قائم مقام و به تعداد لازم معاون داشته باشد.

تبصره- ایجاد تشکیلات قضایی و اداری در سازمان قضایی و انتصاب قضات سازمان، همچنین تغییر سمت یا محل خدمت آنان با رعایت اصل یکصدوشصت و چهارم (۱۶۴) قانون اساسی به تشخیص رئیس قوه قضاییه است. رئیس سازمان قضایی می‌تواند پیشنهادهای خود را در موارد مزبور به رئیس قوه قضاییه ارائه نماید.

- نکته ۱:** ماده ۱۰ قانون دادرسی نیروهای مسلح مصوب ۱۳۶۴، در این خصوص چنین مقرر می‌داشت:
- رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح که ریاست شعبه یک دادگاه نظامی یک مرکز را نیز به عهده دارد، حق بازرسی و نظارت بر دادگاه‌ها و دادرسی‌های نظامی سراسر کشور را داشته و عنداللزوم می‌تواند به تعداد کافی معاون داشته باشد.
- نکته ۲:** باید توجه داشت که رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح بر کلیه دادگاه‌ها و دادرسی‌های نظامی، ریاست اداری دارد و لذا دادستان کل کشور، هیچگونه نظارت و ریاستی بر دادرسی‌های نظامی یا قضات این دادرسی‌ها نخواهد داشت.

نکته ۳: با توجه به این ماده و بر خلاف ماده ۱۰ قانون دادرسی نیروهای مسلح مصوب ۱۳۶۴، رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح، رئیس شعبه اول دادگاه تجدیدنظر نظامی استان تهران است و نه رئیس شعبه اول دادگاه نظامی یک تهران.

سؤال ۱- کدام یک از مقامات زیر بر دادرسیهای نظامی ریاست و نظارت دارد؟

- الف) دادستان کل کشور
ب) رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح
ج) هر دو
د) هیچ کدام

سؤال ۲- انتصاب قضات سازمان قضایی نیروهای مسلح از اختیارات کدام یک از اشخاص زیر است؟

- الف) رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح
ب) رئیس قوه قضائیه
ج) دادستان کل کشور
د) موارد الف و ب

پاسخنامه

- سؤال ۱: گزینه ب صحیح است. مستند به ماده ۵۷۳ ق.آ.د.ک.
سؤال ۲: گزینه ب صحیح است. مستند به تبصره ماده ۵۷۳ ق.آ.د.ک.

ماده ۵۷۴- معاونان و مدیران کل سازمان قضایی می‌توانند با ابلاغ رئیس قوه قضائیه، عضو دادگاه‌های نظامی یک و یا تجدیدنظر نظامی تهران نیز باشند.
تبصره- مقررات این ماده فقط درباره دارندگان پایه قضایی و یا قضات نظامی قابل اجرا است.

نکته: همان‌طور که تبصره این ماده صراحت دارد، فقط معاونان و مدیران کلی از سازمان قضایی نیروهای مسلح می‌توانند از سوی رئیس قوه قضائیه به عنوان قاضی دادگاه‌های نظامی یک و یا تجدیدنظر نظامی تهران منصوب شوند، که قاضی باشند یا این‌که دارنده یکی از پایه‌های قضایی باشند.

سؤال ۱- آیا معاونان و مدیران کل سازمان قضایی نیروهای مسلح که پایه قضایی ندارند می‌توانند عضو دادگاه تجدیدنظر نظامی تهران باشند؟

- الف) به عنوان عضو مشاور بله
ب) مطلقاً خیر
ب) در صورت تشخیص رئیس قوه قضائیه بله
د) در صورت تایید رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح، بله

پاسخنامه

سؤال ۱: گزینه ب صحیح است. مستند به تبصره ماده ۵۷۴ ق.آ.د.ک که شرطی برای رئیس قوه قضائیه گذاشته مبنی بر اینکه معاونان و مدیران کلی می‌توانند به عنوان عضو دادگاه نظامی یک یا تجدیدنظر نظامی تهران انتخاب شوند که جزء دارندگان پایه قضایی باشند نه اینکه صرفاً یک شخص نظامی باشند.

ماده ۵۷۵- هرگاه در اثر وقوع جرم، ضرر و زیان مادی به نیروهای مسلح وارد شود، یگان مربوط مکلف است تمام ادله و مدارک خود را به مرجع تعقیب تسلیم کند و نیز تا قبل از اعلام ختم دادرسی، دادخواست ضرر و زیان خود را تسلیم دادگاه کند. مطالبه ضرر و زیان و رسیدگی به آن، مستلزم رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی است اما نیازی به پرداخت هزینه دادرسی ندارد.

تبصره ۱- دعوی اعسار از پرداخت محکوم به موضوع این ماده، باید به طرفیت یگان محکوم له دعوی اصلی اقامه شود.

تبصره ۲- یگان متضرر از جرم، حق طرح دعوی، دفاع و پیگیری دعوی، اعتراض و تجدیدنظرخواهی را مطابق مقررات مربوط دارد و گذشت یگان مذکور مسموع نیست.

نکته ۱: به نظر می‌رسد این ماده از ق.آ.د.ک را باید ناسخ ضمنی عبارت اخیر ماده ۱۳۲ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح بدانیم که مقرر می‌دارد: در کلیه مواردی که در اثر ارتکاب جرم، خسارتی وارد شود، مرتکب علاوه بر مجازات‌های مقرر در این قانون به جبران خسارت وارده و حسب مورد به رد عین یا مال یا پرداخت مثل یا قیمت و اجرت المثل نیز محکوم می‌گردد. رسیدگی در این گونه موارد در دادگاه‌های نظامی، نیاز به تقدیم دادخواست ندارد. زیرا بنا بر صراحت ماده، باید تشریفات آیین دادرسی مدنی باید رعایت گردد و فقط نیازی به پرداخت هزینه دادرسی نیست.

نکته ۲: با توجه به این ماده باید گفت که ضرر و زیان قابل مطالبه برای نیروهای مسلح به عنوان یک شخص حقوقی، فقط ضرر و زیان مادی می‌باشد. لذا این سازمان به عنوان شخص حقوقی نمی‌تواند به موجب ماده ۱۴ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲، ضرر و زیان معنوی و یا ضرر و زیان ممکن الحصول را مطالبه نماید.

نکته ۳: ماده ۱۴ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲ در خصوص ضرر و زیان قابل مطالبه از سوی شاکی چنین مقرر داشته: شاکی می‌تواند جبران تمام ضرر و زیان‌های مادی و معنوی و منافع ممکن الحصول ناشی از جرم را مطالبه کند.

تبصره ۱- زیان معنوی عبارت از صدمات روحی یا هتک حیثیت و اعتبار شخصی، خانوادگی یا اجتماعی است. دادگاه می‌تواند علاوه بر صدور حکم به جبران خسارت مالی، به رفع زیان از طرق دیگر از قبیل الزام به عذرخواهی و درج حکم در جرایم و امثال آن حکم نماید.

تبصره ۲- منافع ممکن الحصول تنها به مواردی اختصاص دارد که صدق اتلاف نماید. همچنین مقررات مرتبط به منافع ممکن الحصول و نیز پرداخت خسارت معنوی شامل جرایم موجب تعزیرات منصوص شرعی و دیه نمی‌شود.

نکته ۴: همان‌طور که ماده صراحت دارد، در صورت ورود ضرر و زیان مادی به نیروهای مسلح در اثر وقوع جرم، یگان مربوطه که ضرر و زیان به آن وارد شده، مکلف است تمامی ادله و مدارک خود را به مرجع تعقیب کننده که دادستان نظامی می‌باشد، تسلیم نماید. تکلیف دوم این یگان آن است که باید تا قبل از اعلام ختم دادرسی مرحله بدوی، دادخواست ضرر و زیان خود را تقدیم دادگاه صالح به رسیدگی به اصل

جرم نماید.

نکته ۵: همان‌طور که ماده مقرر داشته، مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم در خصوص خسارات مادی وارده به نیروهای مسلح، مستلزم رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی است. ماده ۷۰ ق.آ.د.م در این خصوص مقرر داشته که شروع به رسیدگی در دادگاه‌های دادگستری، محتاج به تقدیم دادخواست است. بنابراین در دادخواست ضرر و زیان ناشی از جرم در این خصوص نیز، باید مقررات عمومی ناظر به تقدیم دادخواست به شرح مقرر در مواد ۷۰ به بعد ق.آ.د.م، رعایت گردد. از جمله اینکه دادخواست باید بر روی برگ‌های چاپی مخصوص تنظیم گردد. تنها استثنا در خصوص مطالبه ضرر و زیان مادی ناشی از جرم وارده به نیروهای مسلح آن است که نیازی به پرداخت هزینه دادرسی وجود ندارد.

نکته ۶: به موجب ماده ۲۴ ق.آ.د.م رسیدگی به دعوی اعسار به طور کلی با دادگاهی است که صلاحیت رسیدگی نخستین به دعوی اصلی را دارد یا ابتدا به آن رسیدگی نموده است.

نکته ۷: به موجب ماده ۵۰۶ ق.آ.د.م، معسر از هزینه دادرسی، کسی است که به واسطه عدم کفایت دارایی یا عدم دسترسی به مال خود به طور موقت، قادر به تأدیه آن نیست.

نکته ۸: همان‌طور که تبصره ۲ ماده صراحت دارد، یگان نیروهای مسلح که از وقوع جرم متضرر شده است، تمامی حقوق مربوط به بزه دیده یا مدعی خصوصی را دارد ولی از آنجا که متضرر اصلی از جرم، نیروهای مسلح، می‌باشد حق گذشت ندارد.

به موجب تبصره دو این ماده، حقوق یگان متضرر از جرم عبارتند از: ۱- طرح دعوی ۲- دفاع و پیگیری دعوی ۳- اعتراض و تجدیدنظرخواهی

نکته ۹: ماده ۱۳۴ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲، چنین مقرر می‌دارد: هرگاه در اثر وقوع بزه‌ی که رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاه‌های نظامی است، خسارت یا زیان مالی متوجه نیروهای مسلح شده باشد، دادستان نظامی با تعقیب موضوع از لحاظ جنبه عمومی از حیث دریافت خسارات در دادگاه، سمت نمایندگی نیروهای مسلح را دارا خواهد بود.

سؤال ۱- ضرر و زیان ناشی از جرم قابل مطالبه در خصوص سازمان نیروهای مسلح کدام است؟

الف) ضرر و زیان مادی (ب) ضرر و زیان معنوی

ج) منافع ممکن الحصول (د) هر سه مورد

سؤال ۲- مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم که بزه دیده آن نیروهای مسلح باشد، مستلزم رعایت کدام یک از تشریفات آیین دادرسی مدنی نیست؟

الف) تقدیم دادخواست بر روی برگ‌های چاپی مخصوص

ب) تنظیم دادخواست به تعداد خواندگان به علاوه یک نسخه

ج) پرداخت هزینه دادرسی

د) مطالبه ضرر و زیان در این خصوص، مستلزم رعایت تمام تشریفات دادرسی مدنی می‌باشد.

پاسخنامه

سؤال ۱: گزینه الف صحیح است. مستند به ماده ۵۷۵ ق.آ.د.ک

سؤال ۲: گزینه ج صحیح است. مستند به ماده ۵۷۵ ق.آ.د.ک

ماده ۵۷۶- رسیدگی به دعوی خصوصی اشخاص حقیقی و حقوقی که به تبع امر کیفری در دادگاه‌های نظامی مطرح می‌شود، مستلزم تقدیم دادخواست و رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی است.

نکته ۱: اشخاص حقیقی یا حقوقی که دعوی ضرر و زیان خود را در دادگاه نظامی مطرح می‌نمایند باید مقررات ماده ۱۶ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲ را رعایت نمایند که مقرر می‌دارد: هرگاه دعوی ضرر و زیان ابتداء در دادگاه حقوقی اقامه شود، دعوی مذکور قابل طرح در دادگاه کیفری نیست، مگر آنکه مدعی خصوصی پس از اقامه دعوی در دادگاه حقوقی، متوجه شود که موضوع، واجد جنبه کیفری نیز بوده است که در این صورت می‌تواند با استرداد دعوی، به دادگاه کیفری مراجعه کند. اما چنانچه دعوی ضرر و زیان ابتداء در دادگاه کیفری مطرح و صدور حکم کیفری به جهتی از جهات قانونی با تأخیر مواجه شود، مدعی خصوصی می‌تواند با استرداد دعوی، برای مطالبه ضرر و زیان به دادگاه حقوقی مراجعه کند. چنانچه مدعی خصوصی قبلاً هزینه دادرسی را پرداخته باشد، نیازی به پرداخت مجدد آن نیست.

نکته ۲: این ماده بر خلاف ماده قبل و در خصوص اشخاص حقیقی یا حقوقی که به تبع امر کیفری در دادگاه نظامی، مطالبه ضرر و زیان می‌نمایند، مقرر داشته که برای اقامه دعوی ضرر و زیان ناشی از جرم باید تمامی تشریفات آیین دادرسی مدنی از جمله تقدیم دادخواست و پرداخت هزینه دادرسی را رعایت نمایند.

نکته ۳: به نظر می‌رسد اشخاص حقیقی یا حقوقی که مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم به تبع امر کیفری که در صلاحیت دادگاه نظامی است را می‌نمایند باید تا قبل از اعلام ختم دادرسی مرحله بدوی، دادخواست ضرر و زیان خود را تقدیم دادگاه نمایند. لذا مقررات ماده ۱۵ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲ در این خصوص مجری است که مقرر می‌دارد: پس از آن که متهم تحت تعقیب قرار گرفت، زیان دیده از جرم می‌تواند تصویر یا رونوشت مصدق تمام ادله و مدارک خود را جهت پیوست به پرونده به مرجع تعقیب تسلیم کند و تا قبل از اعلام ختم دادرسی، دادخواست ضرر و زیان خود را تسلیم دادگاه کند. مطالبه ضرر و زیان و رسیدگی به آن، مستلزم رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی است.

نکته ۴: به نظر می‌رسد ضرر و زیان قابل مطالبه اشخاص حقیقی یا حقوقی در این مورد، همان ضرر و زیان قابل مطالبه مقرر در ماده ۱۴ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲ یعنی ضرر و زیان مادی، معنوی و ممکن الحصول با رعایت تبصره‌های آن باشد. ماده ۱۴ چنین مقرر داشته: شاکی می‌تواند جبران تمام ضرر و زیان‌های مادی و معنوی و منافع ممکن الحصول ناشی از جرم را مطالبه کند.

تبصره ۱- زیان معنوی عبارت از صدمات روحی یا هتک حیثیت و اعتبار شخصی، خانوادگی یا اجتماعی است. دادگاه می‌تواند علاوه بر صدور حکم به جبران خسارت مالی، به رفع زیان از طرق دیگر

از قبیل الزام به عذرخواهی و درج حکم در جرایم و امثال آن حکم نماید.
تبصره ۲- منافع ممکن الحصول تنها به مواردی اختصاص دارد که صدق اتلاف نماید. همچنین مقررات مرتبط به منافع ممکن الحصول و نیز پرداخت خسارت معنوی شامل جرایم موجب تعزیرات منصوص شرعی و دیه نمی شود.

سؤال ۱- رسیدگی به دعوی ضرر و زیان ناشی از جرم کدامیک از اشخاص زیر در دادگاههای نظامی، مستلزم تقدیم دادخواست و پرداخت هزینه دادرسی می باشد؟

- (الف) اشخاص حقیقی
(ب) اشخاص حقوقی خارج از سازمان نیروهای مسلح
(ج) اشخاص حقوقی نیروهای مسلح
(د) موارد الف و ب

سؤال ۲- شخص الف که فردی نظامی است در حین انجام وظیفه نظامی گری خود مرتکب سرقت وسیله نقلیه شخص ب شده است که فردی غیر نظامی است. شخص ب به تبع امر کیفری، در دادگاه نظامی، مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم کرده است. آیا وی باید هزینه دادرسی پرداخت نماید؟

- (الف) بله
(ب) خیر
(ج) برای مطالبه عین مال و یا قیمت آن خیر
(د) برای مطالبه ضرر و زیان ممکن الحصول خیر

پاسخنامه

سؤال ۱: گزینه د صحیح است. مستند به ماده ۵۷۶ ق.آ.د.ک. علت نادرستی گزینه ج را باید در ماده ۵۷۵ جستجو کرد که در آن مقرر شده اشخاص حقوقی نیروهای مسلح برای مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم الزامی به پرداخت هزینه دادرسی ندارند.
سؤال ۲: گزینه الف صحیح است. مستند به ماده ۵۷۶ ق.آ.د.ک

ماده ۵۷۷- تخلف از مقررات مواد (۵۷۵)، (۶۰۶)، (۶۰۷)، (۶۱۳) و تبصره (۳) ماده (۶۰۳) این قانون، به حکم دادگاه نظامی، موجب محکومیت به انفصال از شغل از سه ماه تا یکسال می شود.

نکته ۱: ضمانت اجرای مقرر در این ماده، ضمانت اجرای کیفری می باشد و نه ضمانت اجرای انتظامی. زیرا همان طور که ماده مقرر داشته، دادگاه نظامی به تخلف از مقررات مواد مذکور در ماده رسیدگی می نماید.
نکته ۲: با توجه به ماده، موارد زیر دارای ضمانت اجرای کیفری انفصال از شغل از سه ماه تا یک سال می باشد: ۱- عدم مطالبه ضرر و زیان مادی وارده به نیروهای مسلح از سوی یگان متضرر از جرم ۲- عدم تقدیم دادخواست ضرر و زیان قبل از اعلام ختم دادرسی از سوی یگان مربوط ۳- گذشت یگان متضرر از جرم در خصوص دعوی ضرر و زیان ناشی از جرم ۳- عدم همکاری فرماندهی یگان محل وقوع جرم با قاضی رسیدگی کننده در خصوص انجام تحقیقات مقدماتی، جمع آوری دلایل، بررسی صحنه جرم یا انجام کارشناسی ۴- عدم بازرسی دادستان نظامی از واحدهای ضابطان دادگستری مربوط، حسب مورد حداقل هر دو ماه یک بار و عدم همکاری مسئولان یگان مربوط با دادستان نظامی

در این مورد ۵- عدم همکاری مسئولان نظامی و انتظامی در رابطه با انجام تحقیقات و اقدامات لازم درباره جرایمی که در صلاحیت دادگاه‌های نظامی است. ۶- عدم اجرای تصمیمات و دستورهای مراجع قضایی عمومی در یگان‌های نظامی و انتظامی از سوی ضابطان نظامی مربوطه

سؤال ۱- کدام یک از موارد زیر دارای ضمانت اجرای کیفری می‌باشد؟

- الف) عدم مطالبه ضرر و زیان مادی وارده به نیروهای مسلح از سوی یگان متضرر از جرم
- ب) عدم تقدیم دادخواست ضرر و زیان قبل از اعلام ختم دادرسی از سوی یگان مربوط
- ج) هر دو
- د) هیچ کدام

سؤال ۲- مرجع صالح به رسیدگی به تخلفات مسئولان نظامی و انتظامی از مقررات ماده ۶۱۳ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲ در خصوص عدم همکاری در انجام تحقیقات در رابطه با جرایم در صلاحیت دادگاه‌های نظامی با قاضی رسیدگی کننده، کدام است؟

- الف) همان دادگاه نظامی که به موضوع رسیدگی می‌کند.
- ب) رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح
- ج) حفاظت اطلاعات یگان مربوطه
- د) دادگاه نظامی یک تهران

پاسخنامه

- سؤال ۱: گزینه ج صحیح است. مستند به مواد ۵۷۵ و ۵۷۷ ق.آ.د.ک
- سؤال ۲: گزینه الف صحیح است. مستند به ماده ۵۷۷ ق.آ.د.ک

فصل دوم: تشکیلات دادسرا و دادگاه‌های نظامی

ماده ۵۷۸- در مرکز هر استان، سازمان قضایی استان متشکل از دادسرا و دادگاه‌های نظامی است. در شهرستان‌ها در صورت نیاز، دادسرای نظامی ناحیه تشکیل می‌شود. حوزه قضایی دادسرای نظامی نواحی به تشخیص رئیس قوه قضاییه تعیین می‌شود.

تبصره ۱- دادستان نظامی استان بر اقدامات قضات دادسرای نظامی ناحیه از حیث وظایفی که برعهده دارند، نظارت دارد و تعلیمات لازم را ارائه می‌نماید.

تبصره ۲- رئیس دادسرای نظامی ناحیه که معاون دادستان نظامی مرکز استان است، علاوه بر نظارت قضایی، بر امور اداری نیز ریاست دارد.

تبصره ۳- حوزه قضایی هر استان به تعداد لازم شعب دادگاه و دادسرا و نیز تشکیلات مورد نیاز از قبیل واحد ابلاغ، اجرای احکام و واحد ارشاد و معاضدت قضایی دارد و در صورت تعدد شعب دادگاه و دادسرا، هر یک دارای دفتر کل نیز می‌باشد.

نکته ۱: سازمان قضایی نیروهای مسلح در مرکز هر استان، متشکل از موارد زیر می‌باشد: ۱- دادسرای نظامی ۲- دادگاه‌های نظامی

نکته ۲: ماده ۲۲ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲ نیز در خصوص ضرورت تشکیل دادسرای نظامی در مرکز هر استان، چنین مقرر می‌دارد: به منظور کشف جرم، تعقیب متهم، انجام تحقیقات، حفظ حقوق عمومی و اقامه دعوی لازم در این مورد، اجرای احکام کیفری، انجام امور حسبی و سایر وظایف قانونی، در حوزه قضایی هر شهرستان و در معیت دادگاه‌های آن حوزه، دادسرای عمومی و انقلاب و همچنین در معیت دادگاه‌های نظامی استان، دادسرای نظامی تشکیل می‌شود.

نکته ۳: با توجه به ماده باید گفت که دادسرای نظامی فقط در مرکز استان‌ها تشکیل می‌شود بنابراین در شهرستان‌ها، دادسرای نظامی وجود ندارد. با این حال در صورت نیاز به وجود دادسرای نظامی در شهرستان‌ها با تشخیص رئیس قوه قضائیه، در شهرستان‌های مذکور، دادسرای نظامی تحت عنوان دادسرای نظامی ناحیه تشکیل می‌شود.

نکته ۴: ماده ۶ قانون دادرسی نیروهای مسلح که در حال حاضر به موجب ماده ۶۹۸ ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲، نسخ صریح شده است با مقرراتی مشابه چنین مقرر می‌داشت: در مراکز استان‌ها، سازمان قضایی نیروهای مسلح استان مرکب از دادگاه و دادسرای نظامی و در شهرستان‌های مورد نیاز، ناحیه دادسرای نظامی تشکیل می‌شود. تصویب تشکیلات مزبور و تعیین تعداد شعب دادسرا و دادگاه به عهده رئیس قوه قضائیه می‌باشد.

تبصره- رئیس شعبه اول دادگاه نظامی یک هر استان به عنوان رئیس سازمان قضایی استان بر کلیه شعب دادگاه و دادسرای استان نظارت و ریاست‌اداری خواهد داشت.

نکته ۵: با توجه به ماده، در مواردی که در شهرستان‌ها با تشخیص رئیس قوه قضائیه، دادسرای نظامی ناحیه تشکیل می‌شود، تعیین قلمرو صلاحیتی و حوزه قضایی آن نیز با رئیس قوه قضائیه می‌باشد.

نکته ۶: با توجه به تبصره ۱ این ماده، نظارت بر قضات دادسرای نظامی ناحیه که در شهرستان‌ها تشکیل می‌شود بر عهده دادستان نظامی استان است که ریاست دادسرای نظامی مرکز استان را نیز بر عهده دارد. با این حال و با توجه به وجود اصل سلسله مراتب میان قضات دادسرا، باید گفت که دادستان دادسرای نظامی ناحیه نیز بر قضات آن دادسرا، ریاست اداری خواهد داشت. قانونگذار به این امر در تبصره ۲ ماده صراحتاً اشاره نموده است.

نکته ۷: رئیس دادسرای نظامی ناحیه یا همان دادستان این دادسرا، معاون دادستان نظامی مرکز استان است که هم از حیث اداری و هم از حیث قضایی بر قضات دادسرای ناحیه ریاست دارد.

سؤال ۱- دادسرای نظامی ناحیه در کدام حوزه قضایی تشکیل می‌شود؟

الف) حوزه قضایی شهرستان مرکز استان

ب) حوزه قضایی شهرستان‌ها با تشخیص رئیس قوه قضائیه

ج) حوزه قضایی شهرستان‌ها با تشخیص رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح

د) حوزه قضایی استان‌ها

سؤال ۲- ریاست و نظارت بر قضات دادسرای نظامی ناحیه به ترتیب بر عهده کدام یک از مقامات زیر است؟

الف) دادستان نظامی استان

ب) معاون دادستان نظامی استان (رئیس دادسرای نظامی ناحیه)

ج) دادستان نظامی استان- رئیس دادسرای نظامی ناحیه

د) معاون دادستان نظامی استان- دادستان نظامی استان

پاسخنامه

سؤال ۱: گزینه ب صحیح است. مستند به ماده ۵۷۸ ق.آ.د.ک.
سؤال ۲: گزینه د صحیح است. مستند به تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۵۷۸ ق.آ.د.ک

ماده ۵۷۹- رئیس سازمان قضایی استان، رئیس شعبه اول دادگاه تجدیدنظر نظامی است و بر کلیه شعب دادگاه و دادسرای نظامی استان، نظارت و ریاست اداری دارد. تصدی امور اداری در غیاب رئیس سازمان با معاون وی و در غیاب آن‌ها با دادستان نظامی استان است.

نکته ۱: تبصره ماده ۶ قانون دادرسی نیروهای مسلح مصوب ۶۴ و اصلاحی ۶۸ در این خصوص چنین مقرر می‌داشت: رئیس شعبه اول دادگاه نظامی یک هر استان به عنوان رئیس سازمان قضایی استان بر کلیه شعب دادگاه و دادسرای استان نظارت و ریاست‌اداری خواهد داشت.

نکته ۲: با توجه به ماده، در حوزه قضایی هر استان، رئیس شعبه اول دادگاه تجدیدنظر نظامی به عنوان بالاترین مقام قضایی نظامی بوده و رئیس سازمان قضایی استان تلقی می‌شود و بر کلیه شعب دادسرا و دادگاه‌های نظامی آن استان نظارت و ریاست اداری دارد. بعد از رئیس سازمان و در غیاب وی، معاون وی بالاترین مقام قضایی بوده و پس از معاون رئیس سازمان قضایی استان، دادستان نظامی بالاترین مقام قضایی نظامی تلقی می‌شود.

سؤال ۱- در غیاب رئیس سازمان قضایی استان و معاون وی، کدام یک از مقامات قضایی نظامی زیر بر دادسراها و دادگاه‌های آن استان، نظارت و ریاست اداری دارد؟

الف) رئیس شعبه اول دادگاه نظامی یک آن استان

ب) دادستان نظامی آن استان

ج) رئیس شعبه دوم دادگاه تجدیدنظر نظامی آن استان

د) رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح

سؤال ۲- رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح استان کدام یک از مقامات زیر است؟

الف) رئیس شعبه اول دادگاه تجدیدنظر نظامی استان

ب) رئیس شعبه اول دادگاه نظامی یک استان

ج) رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح